

Anmeldelser

| PETER CHRISTENSEN: *The Decline of Iranshahr. Irrigation and Environment in the Middle East, 500 BC – AD 1500*, I.B. Tauris, London 2016, 347 s., 25 £.

Peter Christensens disputats *The Decline of Iranshar* fra 1993 blev oprindeligt udgivet af Museum Tusulanums Forlag og positivt anmeldt i *Historisk Tidsskrift*, 94 (1994), s. 111-118 af Niels Steensgaard og Jens Erik Skydsgaard, der ved forsvaret i december 1993 havde været opponenter. Anmeldelsen slog fast, at „Denne disputats [...] har formentlig Danmarksrekord i udstrækning, så vel i tid som i rum“ (s. 111) med henvisning til disputatsens kronologiske og rumlige spændvidde. Anmelderne fremhævede afhandlingens tema som centralt og vægtigt og anerkendte dens komparative tilgang til analysen af samspillet mellem kunstvanding og rationel, produktionsfremmende udnyttelse af jorden på den ene side og de konsekvenser, en intensiveret agrarproduktion kan have over tid, på den anden side, ikke mindst i relation til de udbrud af omfattende pestepidemier, der ramte Iranshahr i det spand af tid, afhandlingen dækker.

Peter Christensens disputats repræsenterede i 1993 et markant opgør med den måde, den mellemøstlige region traditionelt blev studeret på, med sit fokus på samspillet mellem aktive og handlende mennesker og den natur, samme mennesker lokalt var omgivet af. Den mellemøstlige region har en lang sammenhængende historie, hvor adgangen til vand gav gode muligheder for kunstvanding. I det geografiske rum, afhandlingen undersøger, var det ikke bare smeltevandet i floderne, der blev afgørende. Det var også grundvandet på det iranske højland, hvor en særlig kunstvandingsteknik baseret på såkaldte *qanat* blev udviklet og bidrog til, at også vidtstrakte områder uden floder kunne udvikle et produktivt landbrug og dermed afgørende bidrage til det lokale områdes økonomiske udvikling. Med dette fokus blev opmærksomheden flyttet fra mere traditionelle vinkler knyttet til imperier og religiøse traditioner til samspillet mellem menneske og natur. Ganske vist har studiet af den mellemøstlige region siden tidernes morgen været præget af en dikotomi mellem bofaste og beduiner/no-

mader, mellem de opdyrkede områder og områder, der ikke var domineret af bofaste samfund funderet først på landbrug og siden suppleret med håndværk og handel.

The Decline of Iranshar kombinerer i sin tematiske tilgang samspillet mellem menneske og natur med samspillet mellem mennesker – ikke i relation til skiftende dynastier og ændrede religiøse traditioner eller til andre mulige relationer, men derimod til det, mennesket altid har været fulgt af: sygdom. I dette tilfælde flere pestpandemier, hvoraf den første ramte Iranshahr i midten af 500-tallet for siden at blive efterfulgt af andre.

Peter Christensens disputats blev ved sin udgivelse positivt modtaget og vel anmeldt i flere internationale tidsskrifter, og det er disputatsens historiografiske betydning, der har foranlediget, at den nu er genudgivet på et førende engelsk forlag med en ny introduktion med titlen *Universal History, the Middle East, and the Environmental Perspective*. I introduktionen relateres et mindre antal nye bidrag fra de sidste årtiers forskning til afhandlingen og dens konklusioner, som de blev præsenteret ved udgivelsen i 1993. Forfatteren fastholder, at afhandlingens tematiske tilgang og bærende forklaringer fortsat holder, hvorfor nyere bidrag alene har suppleret og nuanceret den indsigt, der blev præsenteret, da afhandlingen udkom første gang.

I begyndelsen af 2000-tallet præger islam stadig udforskningen af Mellemøsten og tilskrives fortsat afgørende betydning for regionens historiske udvikling. Det ville i sandhed også være ejendommeligt, om ikke den religiøse tradition, der med tiden blev den absolut dominerende i regionen, havde sat sine tydelige spor på alle sider af regionens historiske udvikling. Men netop fordi så meget i studiet af regionen knyttes an til islam, er det befriende at kunne notere, at islam i disputatsen slet ikke aktiveres i analysen af det historiske spænd af tid, afhandlingen dækker. Mange, der arbejder med regionen, vil glæde sig over, at disputatsen nu er genudsendt og på den måde igen kan udfordre forestillingen om, at alt kan forklares ved henvisning til islam. De økologiske udfordringer, som den intensiverede kunstvanding førte med sig i form af bl.a. tilsaltning, de manglende politiske initiativer til at bevare og opretholde de etablerede overrislingskanaler samt de konsekvenser, tilbagevendende pestpandemier stillede det tætbefolkede irakiske samfund overfor, havde ikke dengang og har heller ikke i det aktuelle og konkrete noget med islam at skaffe.

Jørgen Bæk Simonsen